

DE ONTWIKKELING VAN DEN BOSCHBOUW N.O.I. VANAF 1900 1)

door
Dr. H. TEN OEVER.

M. H.

De uitnodiging Uwer Vereeniging om hier het woord te voeren over een onderwerp betreffende den Boschbouw in Ned. Indië nam ik gaarne aan. Het leek mij bij nader inzien niet ondienstig om niet een bepaald concreet onderwerp in den zin van een onderdeel van den N.I. Boschbouw te behandelen, doch eerder een algemeen overzicht te geven van de ontwikkeling van den Boschbouw in N.I. gedurende het tijdvak (eind 1899 tot begin 1933) waarin ik het genoegen had bij den Dienst van het Boschwezen aldaar werkzaam te zijn. Te meer lijkt mij een dergelijk overzicht wel op zijn plaats omdat mijn ambtsperiode ongeveer begon tijdens de doorwerking van het bekende Boschreglement van 1897, dat een nieuwe aera voor het Indische Boschwezen opende, terwijl zij eindigde op een tijdstip waarop de alles overheersende malaise dreigde het goede werk, in 1897 begonnen, ernstig te benadeelen.

Vooraf in Indië leeft men snel, hoe snel kan ik het beste illustreeren door het feit, dat op het tijdstip van mijn komst in Indië de eerste standplaats Tegal vanuit Batavia slechts overzee in 1½ dag was te bereiken. Thans doet men die reis per trein in enkele uren. Een half jaar later werd ik overgeplaatst naar Bandoeng; de reis daarheen kostte een tweetal dagen. Men moest n.l. eerst met de tram naar Cheribon en daarna per postwagen naar Rantja-ekek op de Bandoengsche hoogvlakte reizen om vervolgens per spoor de hoofdstad der Preanger te bereiken.

Mijn eerste indruk was dan ook wel die van de enorme afstanden en de buitengewoon groote ressorten. Mijn eerste chef voerde het beheer over 3 residenties, tezamen de halve oppervlakte van Nederland beslaande; de tweede beheers-eenheid, waarmede ik kennis maakte was zelfs iets grooter dan geheel Nederland. Neemt men dan verder in aanmerking hoe de verkeersmiddelen ten dien tijde waren, dan spreekt het vanzelf, dat van een eigenlijk beheer moeilijk kon worden gesproken. Weliswaar geldt het vorenstaande

1) Voordracht gehouden voor de Vereeniging Studiebelangen te Wageningen op den 1en April 1935.

in het bijzonder voor de z.g. wildhout-boschgebieden van West-Java en waren de beheerseenheden in de meer intensief beheerde djatiboschgebieden van Midden-Java kleiner, doch de taak, waarvoor de houtvesters zich aldaar gesteld zagen, was toch nog zwaar genoeg. Ik kom hierop nog nader terug.

Teneinde een indruk te geven van den algemeenen toestand op boschgebied tijdens mijn komst op Java en van de ontwikkeling, waarvan ik getuige mocht zijn, tijdens mijn verblijf aldaar, kwam het mij't beste voor de stof in de volgende hoofdgroepen te verdeelen:

1. Cultuur.
2. Dunning.
3. Exploitatie.
4. Inrichting.
5. Bouwtechniek.
6. Boschonderzoek.
7. Boschpolitie en -bescherming. Beheer.

1. CULTUUR.

Wat groep I betreft, de ontwikkeling van den cultuur-aanleg was ongetwijfeld aan het einde der vorige eeuw het verst voortgeschreden. Na de slechte ervaringen met de verjonging der kaalgekapte djatibosch-terreinen in de zestiger en zeventiger jaren van de vorige eeuw opgedaan, was het aan Buurman gelukt een plantmethode uit te denken en door te voeren, met behulp waarvan het mogelijk bleek de uitgestrekte kaalkapterreinen van dien tijd op weinig kostbare wijze te verjongen. De Buurmansche methode is in wezen een boschveldbouw, waarbij met een aantal inheemsche werkkrachten een eenvoudig plantcontract wordt gesloten, regelende de wijze van aanleg, de tijdsduur van den aanleg en onderhoud; de betaling, alsmede het recht van de planters op de tusschengebouwde veldgewassen de z.g. polowidjo en daarnaast hun verplichtingen, alsmede de maatregelen, welke mogen worden genomen, indien zij deze verplichtingen niet of onvoldoende nakomen. In verband met dit contract wordt deze methode in den regel aangeduid als die der contracts-cultuur.

Liet het zich in den aanvang aanzien, dat deze plantmethode een universeel succes beloofde, vooral ook omdat zij zich wonderwel aanpaste aan den volksaard en aan den snellen groei van den djati in de jeugd, reeds spoedig kwamen ook de nadeelen aan het licht. En wel vooral bij toepassing der Buurmansche methode in haar strengsten vorm, waarbij een volmaakt schoonwieden was voorgeschreven en daarnaast een opdrijven der jonge djatiplanten door herhaalde grondbewerkingen langs de plantrijen, aanaarding en opsoeien, werd toegepast. Aldus verkreeg men na 2 jaar hoog opgeschoten, oogenschijnlijk goed geslaagde djati-culturen, waar-

op, zooals een schrijver uit die dagen het uitdrukte „het oog met welgevallen rustte”. Kwam men echter na eenige jaren terug, dan bleek vaak de schoone jeugdbelofte niet vervuld. De oorspronkelijke welige groei van den djati was tot staan gekomen. Tusschen de rijen der djatiplanten was rijkelijk het schadelijke alang² gras (*Imperata cylindrica*) opgescho- ten, als gevolg daarvan was in den drogen tijd meermalen cultuurbrand opgetreden, deze had op zijn beurt top- en bastbeschadiging aan de djatistammetjes veroorzaakt, kortom de toekomst der plantsoenen leek weinig belovende.

Zelfs op de plante gronden waar voornoemde nadeelen niet zoozeer op den voorgrond traden, meende men toch als regel van den aanplant voor de toekomst niet die ontwikkeling te mogen tegemoet zien welke het oorspronkelijke bosch had mogen doen verwachten.

Het spreekt vanzelf, dat men op verschillende wijze trachtte de gebleken nadeelen van de Buurmansche plantmethode op te heffen met behoud van de voordeelen. Sommigen meenden zelfs de methode in haar geheel te moeten veroordeelen en pleitten voor een meer natuurlijke wijze van verjonging. Dit laatste mede op grond van het gezegd voorhanden zijn van groote uitgestrektheden geslaagde natuurlijke verjongingen uit vroegere jaren. Bij nader nauwkeuriger onderzoek bleken deze natuurlijke verjongingen echter meerendeels even- min ideaal, terwijl het slagen van werkelijke natuurlijke ver- jongingen over grootere aaneengesloten vlakten slechts ver- zekerd voorkwam op de betere gronden en dan nog geens- zins goedkoop bleek. Als gevolg van een en ander ont- wikkelde zich dan ook geleidelijk een gewijzigd systeem van contractcultuur, waarbij in de eerste plaats gezorgd werd voor tusschenplanting, welke een grondbedekking der strooken tusschen de djatirijen waarborgde en daardoor het opkomen en voortwoekeren van de alang² belette. Als tusschengewas heeft vooral de Kemladingan of Lamtoro (*Leucaena glauca*) naam gemaakt; als legumineos zorgt dit gewas tevens voor grondverbetering. Daarnaast verminderde men den afstand der djatirijen, welke oorspronkelijk als regel 3 m bedroeg, tot $2\frac{1}{2}$, ja 2 m. De absolute clean-weeding werd tegenge- gaan; waar van nature een gunstige korte flora voorhanden was, werd er naar gestreefd deze zoo goed mogelijk te be- houden.

Zeer gunstig heeft ook de intensieve brandbestrijding ge- werkt. In het begin dezer eeuw kon men nog vaak de meening hooren verkondigen, dat de branden van ouds „goed” voor de djatiboschen waren bevonden. Vuil en insecten zouden worden opgeruimd c.q. vernietigd en de jonge djatistammetjes zouden in hun groei worden gestimuleerd. Hoe vreemd het thans ook moge klinken, in den aanvang kostte het den be- strijders der jaarlijksche bosch- en cultuurbranden zelf moeite

het nut der bestrijding te bewijzen. Thans is ten deze wel veel veranderd.

Insteede van de uitgestrekte jonge cultuurcomplexen, vaak ware zeeën van alang², welke in den Oostmoesson meermalen geheel afbrandden, treft men thans als regel goed gesloten aanplantingen van kleineren omvang aan, waarvan de grondbedekking uit frischgroene Kemlandingen bestaat en die door een goed doordacht beschermingssysteem tegen brand worden beveiligd.

Het spreekt welhaast vanzelf, dat ook in menging van den djati met andere boomsoorten heil werd gezocht. Deze menging zocht men te bereiken eensdeels door het sparen van eventueel op het planterrein reeds aanwezigen opslag van zoodanige boomsoorten en anderdeels door kunstmatige menging. Bij de laatste vooral werden vele teleurstellingen ondervonden, de djati „mengt” zich niet gemakkelijk. Voorts is uit de talrijke mengproeven, in den loop der jaren door het Indische Boschbouwproefstation uitgevoerd, wel gebleken, dat men van deze kunstmatige menging niet veel moet verwachten. De publicatie van Dr. Hart (1931) over gemengde djaticultures eindigt dan ook met de conclusie, dat de nadeelen, welke het mengen van djaticultures met zich gebracht heeft, vele zijn en dat de voordeelen, welke men verwacht heeft van het verrijken der plantengemeenschap, grootendeels denkbeeldig zijn. Hierbij dient echter opgemerkt, dat deze gevolgtrekking slaat op enkelstandige mengingen; de vraag of groepsgewijze menging wellicht voordeelen kan opleveren, is nog *niet* beantwoord.

Tenslotte dient er op te worden gewezen, dat nog steeds naast de algemeen gebruikelijke „contracts”-methode de aanleg van kunstmatige aanplantingen in loondienst, de z.g. „koelierijen”-cultures plaats vindt. Dit geschiedt echter niet omdat men aan de laatste methode bepaalde voordeelen verbonden acht, doch meer omdat men in bepaalde gebieden moeilijk plantcontractanten kan vinden. In 1931 (het laatste jaar waarover een jaarverslag van den Dienst van het Boschwezen in N.I. verscheen), werd nog 5 % der djati-cultures in koelie-arbeid aangelegd. Men ziet hieruit overigens in welke mate het contractssysteem overheerscht.

Ik wil van dit onderdeel niet afstappen zonder melding te maken van de z.g. djati „opslag”-cultures, aangelegd met behulp van de forsche uitloopers van jonge of althans dunne djatistronkjes. Deze verjongingsmethode vond in den aanvang dezer eeuw nog vrij veel toepassing; thans treft men nog slechts bij uitzondering zulke cultures aan.

Werd t.v. opgemerkt, dat in den aanvang dezer eeuw de aanleg van djati-cultures een hooge ontwikkeling had bereikt, anders stond het met den aanleg van de z.g. „wildhout” cultures. Weliswaar waren in de 90-er jaren der vorige

eeuw uitgestrekte wildhout-aanplantingen op de ontwoude berggebieden vooral van Midden-Java aangelegd, doch daarna trad geen reactie in. Men wilde het proces der herbebossching van de kale bergterreinen zooveel mogelijk aan de natuur overlaten en tijdens mijn komst in Indië begon men den aanleg van wildhout-cultures in het gebergte sterk in te krimpen. In West-Java werd voor dien aanleg zelfs geen geld toegestaan. Men meende, dat in het meer vochtige klimaat van W. Java de bebossching der kale bergterreinen wel langs natuurlijke weg zou plaats vinden. Toen dit allengs in de meeste gevallen een illusie bleek, werd plaatselijk wel getracht kale bergterreinen niet in cultures om te zetten door het geven van vergunning aan Inheemschen tot tijdelijke ontginning der betreffende terreinen onder verplichting om b.v. in het derde jaar der ontginning boomgewas in te brengen. Van deze aanplantingen is echter niet veel terecht gekomen; men had te weinig vat op de planters; het gebezigde plantmateriaal was niet te best en op het tijdstip van inbreng van dat plantmateriaal was de bodem reeds te sterk uitgeboerd.

Verbetering kwam in dezen toestand toen men geleidelijk weder de beschikking kreeg over de noodige fondsen om eensdeels plantcontracten op redelijke basis te kunnen sluiten en toezicht op de planters te betalen en daarnaast om de noodige kweekrijen aan te leggen.

Ook de ontdekking hoe uit het zaad van waardevolle wildhoutsoorten als Rasamala (*Altingia excelsa*), Manglid (*Manglietia glauca*), Eiken- en Kastanjesoorten e.a. plantmateriaal kon worden verkregen, droeg bij tot ontwikkeling der bergcultures met name in West-Java. In Oost-Java wederom slaagde men er in de cultuur van bamboesoorten tot ontwikkeling te brengen, hetgeen vooral van belang is met het oog op de behoeften der tabakscultuur.

(Wordt vervolgd).